

Imimmaan Hiyyeessaa

Description

Hiyyeessa jechuun nama homaa hin qabne yookiin waa qabaate buâ€™uuraalee sadan sirnaan guuttachuu kan hin dandeenyedha. Buâ€™uuraalen sadan sunniin: nyaata, uffataa fi mana jireenyati. Akkuma namni kamu buâ€™uuraalee kanniin guuttachuuuf battisu hiyyessis ni battisa. Buâ€™aa bayii jireenyaa keessatti rakkolee fi daraara baayâ€™ee arga. Rakkoo fi daraaran kunniin kallatti garagaraatiin isa qunnamuu dandaâ€™a. Jirenyaa hiyyeessa keessatti rakkoon guddaan kan isa qunnamu miidhaa karaa ilma namaatiin itti dhufuudha. Harâ€™a yoo Rabbii fedhe imimmaan hiyyessaa ni ilaalla.

Imimmaan hiyyeessa bakka lamatti quodu dandeenyaa. Isaanis; Imimmaan gammachuuti fi imimmaan gaddaati. Namni akkuma yeroo gaddaa booyu yeroo gammachuus ni booya. Hiyyeessi dukkana rakkoo keessaa gara ifaa, balâ€™innaa fi tolaatti yommuu ceâ€™uu imimmaan gammachuu boqoo isaatirra ni dhangalaâ€™a. Yommuu ati rakkoo inni keessa jiru keessaakka bahuuf gargaartu, imimmaan dhangalaasun siif duâ€™aayi godha ykn si eebbisa. Duâ€™aayin ykn eebbi isaa tuni jirenya kee keessatti bakka guddaa akka qabdu hin dagatin. Sababni isaas, onnee irraa duâ€™aayi siif godha ykn si eebbisa. Kanaafu, hiyyeessa dhugaa ykn nama rakkataa gargaaru irraa duubatti hin jedhin. Gargaarsi qarshii qofaan osoo hin taâ€™in, gargaarsa humnaa, beekumsaa, yeroo fi kkf of keessatti kan hammateedha.

Zulmiiâ€“ cunqursaa, hacuuccaa, miidhaa

Zaalima“ nama miidhaa fi cunqursaa raawwatu

Aakhiraan Jirenya Boodaa

Gara biraatin hiyyeessa miite boochisu dandeessa. Amma balâ€™innaan kan ilaallu imimmaan hiyyeessa cunqursaan dhangalaâ€™uudha. Zulmiin (cunqursaan) badii guddaadha. Akkuma Ergamaan Rabbii (SAW) jedhan:

â€œZulmii irraa of eeggadhaa, dhugumatti zulmiin guyyaa Qiyaamaa dukkana. Al-Shuhha (haafayu, doyâ€™ummaa) of eeggadhaa, dhugumatti Al-Shuhha namoota isiniin duraa balleesse jira; dhiiga walii akka jiigan, wanta dhowwame akka halaaleessan (hayyamama goosissan) isaan

taasise jira.â€¢ Musliim 2578

â€œZulmiin gosa lama qaba. Tokko zulmii haqa Rabbiitin walqabate. Lamaffaan immoo zulmii haqa ilmaan namaatin walqabateedha. Zulmiin hundarra caalu zulmii haqa Rabbitiin walqabateedha. Innis, Rabbiitti waa qindeessuu ykn dabaluudha. Ergamaan Rabbii zulmiin kamtu hundarra guddaa akka taâ€™e yommuu gaafataman akkana jechuun deebisan:

â€œâ€¢ØÙŽÙ†Ù, ØºÙŽØ¬Ù, Ø¹ÙŽÙ,,ÙŽ Ù,,Ù•Ù,,Ù·ÙŽÙ‡Ù•Ù†Ù•ØÙ·Ù<Ø§ Ù^ÙŽÙ‡Ù,Ù^ÙŽ Ø®ÙŽÙ,,ÙŽÙ,ÙŽÙfÙŽ â€œ

â€œRabbiin si uumee osoo jiruu dorgomaa (wal-qixxaataa) Isaaf gochuudha.â€ [Sahih Al-Bukhaari](#)

Dhugumatti Rabbitti waa qindeessuun ykn guutumatti isatti kafaruun hundee badii hundaati. Badiin hundii asirraa burqa. Qalbiin Rabbiin qofa gabbaruun (tawhiidaan) yoo tolte, haalli nama sanii ykn ummataa ni tola. Kana hubachuuf seenaa Araboota Islaama duraa fi booda ilaalun gahaadha. Yeroo ammaa kanattis miidhaa namoonni Rabbitti kaafaran hojjatan ilaalun ni dandaâ€™ama.

Zulmiin haqa namootatiin walqabatu immoo wantoota sadii irra naannaâ€™a. Isaaniis:

1. Zulmii lubbuuâ€“ kuni daangaa namatti darbuun dhiiga jiigsu, qaama madeessu fi kkf of keessatti qabata.

2.Zulmii qabeenyaa- wanta dirqama isarratti taâ€™e baasu dhiisun fakkeenya zakaa baasu dhiisun, liqaa deebisu dhiisun yookiin wanta dhowwame kenuun fakkeenyaf kan akka gubboo, yookiin qabeenya namaatti wanta dhowwamaa hojjachuun kan akka hanna fi kkf gochuun namni tokko nama biraan miidha ykn cunqursa.

3.Zulmii kabajaa“ sagaagalummaan, guddeedan, maqaa xureessu fi kan kana fakkaataniin nama tokkotti daangaa darbuu of keessatti hammata.

Zulmiin hunduu dhowwamaadha; zaalimni (namni nama cunqursu) Rabbiin funduratti nama isa gargaaru hin argatu. Rabbiin olâ€™aane akkana jedha:

â€œ[Guyyaa san] miidhaa raawwattootaf hiriyyaan yookiin maanguddoон fudhatama qabu hin jiru. â€œ Al-Ghaafir40:18

Guyyaa qiyaamaa zaalimni (namni miidhaa raawwatu) hiriyaa adabbii Rabbii irraa isa baraaru hin argatu. Akkasumas, manguddoo isaaf shafaâ€™aa taâ€™e shafaâ€™ummaan isaa dhagahamu hin argatu. (shafaâ€™aa jechuun walitti araarsuuf jidduu galuu). Zaalimni guyyaa Qiyaamaa nama isa gargaaru hin argatu.

â€œZaalimtootaf (miidhaa raawwatootaf) gargaartoonni hin jiran.â€ Suura Al-Baqaraa 2:270

Kana jechuun zaalimtoonni Guyyaa kana gargaartoota isaan gargaaranii fi adabbii Rabbii keessaa isaan baasan hin argatan.

Ergamaan Rabbii â€œzulmii of eeggadhaaâ€•nuun jedhu. Kana jechuun eenyullee hin miidhinaa, ofiis namoota biroos hin miidhinaa. â€œ**Dhugumatti Guyyaa Qiyaama zulmiin dukkana.**â€• Guyyaa Qiyaama ifni wayitu hin jiru nama Rabbiin ibseef malee. Nama Rabbiin ifa hin godhiniif isaaf ifni hin jiru. Namni Musliima taâ€™ee hanga Islaama isaatiin ifa qaba. Garuu zaalima yoo taâ€™e hanga zulmii (miidhaa) raawwateetin ifa kana ni dhaba Ergamaan Rabbii (SAW) akkana waan jedhaniif: â€œ**Zulmii irraa of eeggadhaa, dhugumatti zulmiin guyyaa Qiyaamaa dukkana.**â€•

Ammas Ergamaan Rabbii (SAW) al-shuhha of eeggadhaa jedhu. Al-Shuhha jechuun qabeenyaf garmalee haafayu ykn garmalee doyâ€™a taâ€™uudha. Qabeenyaf haafayuun karaa kaminuu qabeenya akka argatan nama taasisa. Haraama taâ€™ii halaala taâ€™ii hin ilaalu. Qabeenyaf haafayun gara dhiiga jigsuu, wanta dhowwamaa hojjachutti nama oofa. Namoonni haafayan qabeenya argachuun yommuu nama ajeessan, qabeenya isaanii saaman ni argita.â€™[1] Hiyyeessa yommuu boochisan ni argina.

Miidhaan karaa addaatin hiyyeessarra gahuu hangana hin jedhamu. Namni qabeenya dhumtu tanaaf haafayuun ofii fi namoota biraan balleessa. Yommuu inni hiyyeessa boochisu miidhan inni hojjate isarratti gadi deebite isa boochisti. Miidhaa yeroo ammaa warroonni humnaa fi aangoo qabna jedhan warroota humnaa hin qabne irratti hojjatan keessaa mee seenaa tana isiniif haa odeessa.

Magaalaa takka keessatti dura taaâ€™aa (Liqaambarii) gandaan tokkotu karaa baasu barbaade. Karaan mana dureessa tokkooti fi mana dubartii dadhabduu takkatti qajeele. Dura taaâ€™an kuni mana dureessaa dhiise karaa mana hiyyeetti tanatti qabuun osoo ishiin iyyutu mana ishii jalaa diige. Boodden imimmaan hiyyeetti tanaa maal taâ€™e ree? Miidhan dubartii hiyyeetti tana irratti hojjate isumarratti deebiâ€™uun isa boochise. Bariima san konkolaataa osoo oofu konkolaataan biraa itti buâ€™uun fuula isaa quincisee namummaa irraa isa baase. Maal kana qofatti dhaabbataa! Daaâ€™ima isaattis bishaan danfaan itti jiguun miidhaa hamaa irraan gahe. Osso addunyaa tana keessaa hin bahin miidhan inni hojjate isarratti gadi deebiâ€™e. Kan Aakhiraa hoo maal taâ€™inna laata?

Hundii keenya naannoo irraa warroonni hiyyeessa boochisan boodden isaanii maal akka taâ€™e mee hailaallu. Ilaalu qofaa miti barnoota irraa fudhachuun zulmii (miidhaa, cunqursaa) irraa of eegu qabna akkuma Ergamaan Rabbii (SAW) nuuf dhaaman. Abaarsi nama miidhame badaa akka taâ€™ee Ergamaan Rabbii (SAW) nu akeekachisu.

â€œKadhaa (abaarsa) nama miidhame of eeggadhu. Dhugumatti kadhaa isaati fi Rabbiin jidduu gирдоон hin jiru.â€ Sahih Al-Bukhaari

â€œNamni miidhame nama isa miidhe irratti Rabbiin yoo kadhati fi kadhaan isaa fudhatame yoo argatte, addunyaa tana keessatti haloo (gadoo) baafate jedhama. Garuu kadhatu dhiise yoo calâ€™ise fi irra yoo hin darbiniif, Guyyaa Qiyaamaa haloo baafata.â€œ[2]

Humnaa fi aangoo qabna jenne nama kan miinu yoo taane akkamitti akka qabamnu hin beeknu. Qabaan Rabbii dhugumatti cimaadha.

Ergamaan Rabbii (SAW) ammas akkana jechuun nama nama miidhu akeekachiisu:

â€œDhugumatti Rabbiin zaalimaaf (nama nama miidhuf) yeroo ni kenna. Garuu yeroo achii isa qabe Rabbiin isa gadi hin furu.â€ Sahih Al-Bukhaari

Kana jechuun hanga zulmii keessatti tarutti ni dhiisa. Adabbii isaa itti hin ariifachisu. Rabbiin yeroo kenneefi dhumaratti qabaa jabaa fi hamaan isa qaba. Ergasi isa harkaa hin bahu. Ergamaan Rabbii dubbii armaan olii erga jedhanii booda Aaya tana qaraâ€™an:

â€œQabaan Gooftaa keetiis osoo magaalonni miidhaa raawwattu qabe akkuma kana. Dhugumatti qabaan Isaa laaleessaa, jabaadha.â€ Suura Huud 11:102

Dirqamni nama zaalima irra jiru, nafsee ofiiti fi Rabbiin isa dhiisutiin gowwoomu hin qabu. Kuni balaa irratti balaadha. Sababni isaas, namni osoo ariitin adabame tarii yaadachuu fi gorfamuun zulmii (cunqursaa) isaa san dhiisu dandaâ€™a. Garuu yoo dhiifame fi miidhaa irratti miidhaa dabale, Rabbiin irraa nu haa tiksu adabbii isaa akkasuma itti dabala.

Gudunfaa

Namni kamiyyuu zulmii (miidhaa, cunqursaa, hacuuccaa) gosa kamiyyu irraa of eegu qaba. Zulmii irraa faaydaa argachuu fi hatamtamaan adabbiin isatti buâ€™uu dhabuutiin gowwomuu hin qabu. Zulmii osoo hojjatuu hanga fedhe haa turu garuu guyyaa tokko qabaa hamaa fi laaleessa akka qabamuu dandaâ€™u haa yaadatu. Imimmaan hiyyeessa isatti ibidda akka taâ€™u haa hubatu.

Kitaaba wabii

[1] Shariih Riyaadu Saalihiin- ibn Useymiin-jiildi 2ffaa, fuula 485-487

[2] Shariih Riyaadu Saalihiin- ibn Useymiin- jiildi 2ffaa, fuula 490, 498

Date Created

June 22, 2017

Author

admin